

Nr 41

Utlåtande i anledning av motioner angående kronans fiskerätt i Torne älv.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 289 av herr *Strandberg* och II: 363 av herr *Petersson m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att kronans fiskerätt i Torne älv, efter skyndsam utredning om formen härför, upplåtes till bygdens folk utan avgift.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *fiskeristyrelsen, domänstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län och Sveriges fiskares riksförbund*. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

Utskottet. Ett genomförande av föreliggande förslag om avgiftsfri upplåtelse av kronans fiskerätt i Torne älv till bygdens folk skulle enligt motionärernas mening kunna få väsentlig betydelse för näringslivet i Tornedalen och därigenom bli en positiv insats i lokaliseringsfrämjande riktning.

Som framgår av bilagan till detta utlåtande har förslaget så gott som genomgående avvisats av de i ärendet hörda remissinstanserna. Bl. a. framhålls av fiskeristyrelsen att grunden för en fortsatt ur allmänna fiskerisympunkter värdefull konventionsreglering mellan Sverige och Finland av laxfisket i Torne älv skulle upphöra att existera om förslaget bifölls. Domänstyrelsen påpekar i sammanhanget att den föreslagna upplåtelsen av kronans fiskerätt i Torne älv skulle inom andra delar av landet, där väsentligt mindre värdefulla fisken är av kronan avgiftsbelagda, uppfattas som orättvist gynnande av viss befolkningsgrupp. Även Sveriges fiskares riksförbund anser det olämpligt med en särställning för fisket i Torne älv i förevarande avseende.

Utskottet delar de vid remissbehandlingen anförda betänkligheterna mot ett genomförande av förevarande motionsförslag och vill därför avstyrka bifall till detsamma.

Utskottet hemställer således

att riksdagen lämnar motionerna I: 289 och II: 363 utan bifall.

Stockholm den 19 november 1968

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Mossberger (s), Lage Svedberg (s), Hedström (s), Skårman (fp), Hermansson (cp), Magnusson (s), Augustsson (s), Lundberg (h)*, Karl-Erik Eriksson (fp) och Hübnette (h)*;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie (cp), Lindström (s), fru Lindskog (s), herrar Antby (fp)*, Arweson (s), Johanson i Västervik (s), Johansson i Simrishamn (s), Dahlgren (cp), Nilsson i Bästekille (h)* och Åberg (fp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga

Yttranden över motionerna I:289 och II:363

Fiskeristyrelsen (19.2.1968)

Fiskeristyrelsen kan ur de synpunkter styrelsen företräder inte biträda motionärernas yrkande. Som motivering härför anför styrelsen.

Inledningsvis erinrar fiskeristyrelsen om att kronans fiskerätt i Torne älv endast omfattar *laxfiskerätten*, under det att fiskerätten i övrigt i älvens svenska del följer vanliga svenska rättsregler i lagen om rätt till fiske.

Laxfisket i Torne älv har sedan länge varit föremål för konventioner mellan Finland och Sverige. För närvarande gäller en konvention av år 1927 rörande laxfisket i gränsälvarna, vilken föregicks av en likartad konvention av år 1897.

Konventionen innebär, att laxfisket — med undantag för vissa i konventionen angivna skatteförsålda fisken — *skall brukas samfällt för staterna*. Härvid bygger konventionen på den förutsättningen, att laxfisket uteslutande tillkommer staterna själva, huvudsakligen med s. k. regalrätt. I anslutning till konventionen har antagits en stadga rörande fiskets bedrivande inom Torne älvs fiskeområde, den s. k. Torneälvstadgan. Denna stadga reglerar i huvudsak endast sådant fiske som kan antas ha betydelse för det samfälliga laxfisket i gränsälvarna.

Redan under tillkomsten av 1927 års laxfiskekonvention framfördes från ortsbefolkningens sida invändningar mot uppfattningen, att staterna innehade rätten till laxfisket. Sådana invändningar har framkommit även under konventionens giltighetstid. Sedan svenska kronans anspråk på rätten till laxfisket i bl. a. vissa delar av Muonio älv underkänts genom domar i mål om ansvar för olovligt fiske som framgår av referatet i NJA 1951 s. 413—437 I—III, anhängiggjorde byamännen i Vitsaniemi by inom Hietaniemi socken år 1949 talan mot svenska kronan ang. bättre rätt till laxfisket utanför byns strand vid Torne älv. Detta mål har numera slutligen avgjorts genom dom av högsta domstolen 26.10.1967. Genom domen har byamännens talan om bättre rätt till laxfisket utanför byns strand vid Torne älv ogillats. Domen torde få anses prejudicerande för hela det i jordaboken upptagna »Torne älvs regala laxfiske», vilket omfattar den svenska delen av älven från mynningen åtminstone upp till Marjosaari i Övertorneå socken. Högre upp i älven råder svenska kronan i stor utsträckning över fiskevattnen på grund av annan rätt än regalrätt.

Om riksdagen skulle bifalla yrkandet i motionsparet I: 289 och II: 363 blev följden att grunden för en fortsatt, ur allmänna fiskerisympunkter värdefull konventionsreglering av laxfisket i Torne älv upphörde att existera.

Domänstyrelsen (11.3.1968)

Domänstyrelsen finner avgörande skäl tala för att motionerna avslås och anför i anslutning härtill följande.

De motioner, varom här är fråga, torde närmast ha föranletts av Högsta Domstolens dom den 26 oktober 1967 i det s. k. Vitsaniemimålet, varigenom fastslogs att kronan hade bättre rätt än Vitsaniemi byamän till fiske efter lax i Torne älv utanför byns strand. Domen får anses ha prejudicerande verkan såtillvida att genom den även klarlagts, att kronan äger bättre rätt än vederbörande strandägare till laxfiske i allt vattenområde, som omfattas av jordeboksfisket »Torne älvs regala laxfiske».

Vid tiden för byamännens uttagande av stämning i Vitsaniemimålet var — enligt 1927 års konvention med Finland (se prop. nr 250/1927) — laxfisket utanför bl. a. Vitsaniemi bys strand utarrenderat till två fiskeföreningar, en bildad i Vitsaniemi och två andra svenska byar och en bildad i vissa finska byar. Arrendet uppgick — liksom i andra liknande fall — till vissa procent på fiskets bruttoavkastning, nämligen 10 procent på en årlig fångstmängd t. o. m. 2 000 kg och 20 procent på fångsten därutöver. Kontraktsvillkoren får anses ha varit synnerligen förmånliga för arrendatorerna och det torde följaktligen näppeligen ha varit tyngande arrendeförhållanden, som föranlett rättegången mot kronan rörande laxfiskerätten.

I sammanhanget får domänstyrelsen framhålla, att utgången av Vitsaniemimålet på intet sätt föranleder något inkomstbortfall för befolkningen i Tornedalen. Allmogon i Tornedalen har — åtminstone från Gustav Vasas tid — måst för rätten till laxfiske erlägga avgift till kronan; i slutet på 1700-talet ersattes det tidigare avgiftssystemet — innebärande att för fiskerätten betalades stadga eller taxa — med ett 100-årigt arrende och efter utgången av detta arrende har utarrendering skett i annan form.

Enligt de normer som fastslagits i kungl. kungörelsen den 8 juni 1951 angående förvaltningen av kronans fisken gäller, såvitt ej annat är särskilt föreskrivet, beträffande kronan tillhöriga fisken, vilka i likhet med »Torne älvs regala laxfiske» är upptagna i jordeboken såsom särskilda lägenheter,

att de skall upplåtas antingen genom kontrakt eller genom utställande av fiskekort eller liknande tillståndsbevis,

att upplåtelse, där ej annat medgivits av Kungl. Maj:t, skall ske mot avgift, varvid avgiftens belopp bör, under beaktande av fiskets beskaffenhet och värde, bestämmas med hänsyn såväl till ändamålet som till *önskemålet att kronan erhåller skälig avkastning av fisket* (kurs. här)

samt att sådana fisken, om de är av större värde, ej bör upplåtas till husbehovsfiske.

Sedan ovannämnda kungörelse trädde i kraft, dvs. efter den 1 juli 1951, torde inte ha förekommit att Kungl. Maj:t medgivit fiskeupplåtelse utan avgift. I fråga om ett så omfattande och värdefullt fiske som det nu aktuella är det helt naturligt att något sådant medgivande inte lämnats.

Kronans laxfiske i Torne älv förvaltas enligt i gällande konvention med Finland fastställda huvudgrunder. Dessa överensstämmer i väsentliga avseenden med de principer, som knåsatts genom 1951 års förvaltningskungörelse, dock givetvis med de avvikelser som betingas av att laxfisket brukas samfällt för de båda staterna.

Med hänsyn till att det laxfiske, som i Torne älv tillkommer svenska staten, för närvarande brukas och även i framtiden uppenbarligen lämpligen bör brukas samfällt med det laxfiske i motsvarande del av älven, som tillhör Finland, måste ett bifall till motionerna komma att medföra utomordentligt stora svårigheter och komplikationer.

Härtill kommer — fränsett de för kronan ekonomiska följderna, innebärande helt avstående från skälig arrendeinkomst trots kvarstående förvalt-

ningskostnader — att en avgiftsfri upplåtelse till bygdens folk av kronans laxfiske i Torne älv skulle inom andra delar av landet, där väsentligt mindre värdefulla fisken är av kronan avgiftsbelagda, uppfattas som ett orättvist gynnande av viss befolkningsgrupp.

Ett avsteg från nu gällande grundprinciper beträffande förvaltningen av det i motionerna berörda laxfisket måste enligt domänstyrelsens mening med hänsyn till konsekvenserna vara ägnat att inge de starkaste betänkligheter.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (8.3.1968)

Länsstyrelsen vill inte tillråda att några åtgärder för närvarande vidtas i den riktning motionärerna föreslagit och anför därvid.

Enligt konventionen den 10 maj 1927 med Finland angående ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar skall fisket efter lax brukas samfällt för de fördragsslutande staterna med undantag för vissa skatteförsålda laxfisken. Förhandlingar har förts mellan staterna om en ny konvention angående nyttjandet av gränsälven. Dessa förhandlingar torde vara helt genomförda inom den allra närmaste tiden. Den nu gällande konventionen bygger på att de arrendeavgifter och inkomster från sportfiskekortförsäljningen, som inflyter i de båda staterna, skola redovisas och delas lika mellan staterna. Länsstyrelsen anser därför, att något ensidigt beslut nu av endera staten om avstående från arrendeintäkterna till förmån för strandägarna knappast är lämpligt. Det må även framhållas att flera av de bästa gemensamma laxfiskeplatserna ligger på den finska sidan av älven. Något ensidigt handlande från svensk sida är ej heller med hänsyn härtill önskvärt. Det må även framhållas, att den rationalisering och minskning av antalet brukningsenheter, som pågår inom jordbruksnäringen, torde leda till att äganderättsförhållandena inom byarna vid älven kommer att genomgå stora förändringar de närmaste årtiondena med en minskning av antalet strandägare som följd. Tyngdpunkten i fisket kan vidare förmodas mer och mer förskjutas mot ett ökat fritids- och sportfiske.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har infortrat yttrande från fiskeriintendenten i övre norra distriktet, vilken i ärendet anför i huvudsak följande.

I jämförelse med övriga Norrlandsälvar intar Torne älv en särställning vad beträffar rätten till fisket efter lax och havslaxöring (laxfisket). Medan det s. k. småfisket, dvs. fisket efter andra fiskeslag än lax och laxöring, i enskilda byars vattenområden i älven äges och brukas av bydelägarna på samma sätt som i övriga svenska vattendrag, är laxfisket i älvens nedre del kronans egendom även i enskilt vatten. Detta förhållande har klarlagts genom Högsta Domstolens dom den 26 oktober 1967 i fråga om bättre rätt till laxfisket inom Vitsaniemi by i Hietaniemi socken. Kronan synes med stöd av sagda dom kunna hävda regalrätt till laxfisket — utom i vissa skatteförsålda laxfisken — på hela älvsträckan mellan älvmynningen och gränsen mellan Övertorneå och Pajala socknar.

I syfte att möjliggöra ett svenskt-finskt sambruk av laxfisket i gränsälven har Sverige och Finland den 10 maj 1927 fastställt en konvention angående ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar. En förutsättning för denna konvention är att rätten till laxfisket i gränsälvarna tillkommer de fördragsslutande staterna. För Sveriges vidkommande vilar laxfiskekonventionen således på grundvalen att laxfisket är av regal natur.

1927 års laxfiskekonvention har kompletterats med en gemensam svensk-finsk stadga för fiskets bedrivande inom Torne älvs fiskeområde. Stadgan, som fastställdes genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 13 januari 1928 (nr 6) har sedermera ändrats i olika avseenden och innehåller bestämmelser som i allmänhet är betydligt strängare än de föreskrifter för fiskets bedrivande som gäller för övriga delar av Norrbottens läns sötvattensområde.

Processen om laxfisket i Vitsaniemi, vilken anhängiggjordes år 1948, får ses som ett belägg för den tveksamhet om rättsläget beträffande laxfisket, som torde ha omfattats av det stora flertalet fiskerättsägare på svenska sidan av Torneälven. I vissa sammanhang har antagits, att denna tveksamhet under den långa tid processen pågick hade en dämpande effekt på ortsbefolkningens intresse för laxfiske i gränsälven. En dylik uppfattning har enligt min mening fog för sig, och de senaste årens laxfångster bör ses mot bakgrunden härav.

Det oklara rättsläget bör även ha medfört att kronans arrendeinkomster av Torneälvsfisket på senare år varit relativt blygsamma. Genom häradsrättens och hovrättens utslag i Vitsaniemimålet synes åtskilliga ortsbor ha bibringats uppfattningen, att laxfiskerätten tillkom de enskilda byarna, enär kronans rätt underkänts vid domstolarnas prövning. På grund härav synes laxfiske i vissa byar ha bedrivits utan stöd av giltiga arrendeavtal med kronan.

Enligt uppgift från länsstyrelsens bokföringsavdelning inflöt av arrendavgifter under tiden 1 juli 1962—30 november 1966 sammanlagt 31 233 kronor. Kronans årliga bruttointäkt av ifrågavarande laxfiske har sålunda under angiven tidsperiod uppgått till i runt tal 7 000 kronor.

Från praktisk och ekonomisk synpunkt finns enligt min uppfattning inget att invända mot motionärernas förslag om att kronans fiskerätt i Torne älv utan avgift upplåtes till bygdens folk. Om laxfiskena i gränsälven finge brukas på samma grunder som gäller för andra vattendrag skulle detta troligen stimulera ortsbornas intresse för fisket. Sannolikt skulle antalet strandpator, notvarp m. m. kunna ökas och fiskena göras bärigare om de finge nyttjas mer eller mindre fritt av ortsbefolkningen.

I förevarande sammanhang vill jag hänvisa till de regler som länsstyrelserna tillämpar i samband med fiskerättsupplåtelser vid kronoholmar och i allmänt vatten vid den svenska kusten. Enligt Kungl. Maj:ts brev till kammarkollegiet den 11 januari 1952 skall rätten till fiske med fast redskap vid vissa kronan tillhöriga havsstränder, skär och holmar upplåtas utan avgift. Det rör sig härvidlag ej sällan om tämligen värdefulla fisken efter exempelvis lax, strömming och ål.

Under återopande av vad ovan anförts får jag sammanfattningsvis framhålla, att jag i princip tillstyrker motionärernas förslag beträffande kronans laxfiske i gränsälven, under förutsättning att en avgiftsfri upplåtelse till svenska ortsbor kan ske, utan att detta strider mot innehållet i 1927 års laxfiskekonvention. Avgiftsfri upplåtelse bör dock ej komma i fråga när det gäller laxfisket med drag och därmed jämförlig redskap. Den ur allmän fiskerisympunkt lämpligaste förvaltningen av sportfisket efter lax är att detta fiske liksom hittills upplåtes mot lösande av fiskekort i enlighet med art. VIII i konventionen.

Sveriges Fiskares Riksförbund (15.2.1968)

Sveriges Fiskares Riksförbund avstyrker bifall till motionerna och anför.

Redan i slutet av 1800-talet undertecknades konventioner mellan Finland och Sverige rörande laxfisket i Torne älv och dessa överenskommelser, som i stort innebar att laxfisket i Torne älv skulle brukas samfällt för de båda staterna, tyder enligt styrelsens uppfattning på att man redan då hade klart för sig att rätten till detta laxfiske tillhörde kronan. Under senare år har denna rätt gjorts till ett juridiskt problem, som dock blivit löst genom domen i högsta domstolen i slutet av föregående år. Härigenom har kronans rätt till laxfisket i Torne älv blivit ytterligare stadfäst och någon tveksamhet härvidlag borde alltså icke behöva föreligga. Påståendet i de båda remitterade motionerna om att Vitsaniemi byamän frånhänts äganderätten till laxfiske i Torne älv torde därför icke kunna anses vara fullt korrekt.

Beträffande motionärernas förslag om, att kronan skulle upplåta sin rätt till omnämnda laxfiske vill styrelsen erinra om att kronan har fiskerätt i många andra vatten och anser det vara mindre lämpligt med en särställning för fisket i Torne älv.

Styrelsens uppfattning är, att i samma mån som bevis föreligger om kronans rätt till laxfisket i Torne älv, bör detta fiske behandlas på samma sätt och enligt samma bestämmelser, som gäller för övriga av kronans fisken.